

Fiatal Gazdák -Az agrárium jövője

Az ügy, ami összeköt Nemzeti minimum az agrár-nemzedékváltásért A Fiatal Gazdák Magyarországi Szövetségének javaslatai a magyar mezőgazdaság generációs megújulásáért

Bevezetés

A Fiatal Gazdák Magyarországi Szövetségének (AGRYA) tevékenysége az elmúlt években szinte kivétel nélkül kapcsolódott valamilyen formában – közvetve vagy közvetlenül – a magyar mezőgazdaság generációs megújításának törekvéseihez. Egy generációs alapon szerveződő, országos agrár- és vidékfejlesztési szakmai szervezettől ez a minimum, ami elvárható. Önmagában egy szervezet tevékenysége azonban kevés lenne olyan megoldások eléréséhez, amelyek enyhíteni tudják a gazdatársadalom előregedéséből, a mezőgazdasági tevékenységet választó fiatalok számának csökkenéséből adódó nehézségeket. A Szövetség ezért tudatosan építette ki évek óta azt a szakmai partnerséget, amely partnerség szorosabb vagy lazább együttműködései keretében közösen tudunk és tudunk folytatni olyan tevékenységeket, amelyek szolgálják a fiatal gazdálkodók megerősödését a szektorban és segítenek abban, hogy a fiatalok számára vonzóbb hivatássá váljon a mezőgazdasági tevékenység.

Az agráriummal kapcsolatos, az általános közvéleményt megcélzó kommunikációs tevékenységeinkkel mindig arra törekedtünk, hogy „kinyissuk” a mezőgazdasági tevékenységet végzők összetett és színes világát és róluk valós képet mutassunk be a szélesebb nyilvánosságnak. Ennek érdekében számos hazai és nemzetközi programot szerveztünk az elmúlt években és szervezünk folyamatosan, szakmai együttműködő partnereinkkel közösen.

A generációs ügyek kezeléséhez kapcsolódó szakmai-szakértői tevékenység megerősítése, annak ágazati kereteken túlmutató kezelése, az agrár nemzedékváltás gördülékenyebbé tétele a magyar mezőgazdaság jövője szempontjából alapvető fontosságú. E célok mentén készült a mostani, „Nemzeti minimum az agrár-nemzedékváltásban” című vitaindító javaslat csomag is. Az anyaggal a célunk, hogy egyfajta kompromisszumként összefoglaljuk, hogy **milyen területeken vannak teendők az agrárium különböző szereplőinek (állam – üzleti szektor – szakmai szervezetek) a sikeres nemzedékváltáshoz.**

A javaslat csomag közvetlen előzménye, hogy az AGRYA 2017. május 18-án *"100 gazda – 1 vélemény"* címmel rendezvényt szervezett. A rendezvényre különböző tevékenységet végző, fiatal és tapasztaltabb, eltérő birtokméretben gazdálkodó gyakorló gazdát hívtunk meg. Öt különböző témakörben – nemzedékváltás, finanszírozás, támogatások, földügyek, munkaerő – kértük a véleményüket. A mezőgazdászok számára szokatlan, ún. *"world café"* módszertan lehetővé tette, hogy kötetlen, de mégis irányított módon a gazdák valós véleményét tudtuk összegezni a rendezvény eredményeként.

Ez az összefoglaló és a nemrégiben, kimondottan a generációváltáshoz kapcsolódóan lezajlott felmérés adta a kiindulási pontját a 2017. november 15-i Fiatal Gazda Observatórium rendezvényünknek, amelyen különböző érintettek, így az agrár igazgatás képviselői, a parlamenti pártok agrár szakpolitikusai és a szakértők véleményét kértük a javaslatokról. Ezt követően véglegesítettük a javaslat csomagot.

Javaslatok

Az alábbi pontok köré csoportosíthatók azok a főbb beavatkozási területek, amelyekben előrelépés szükséges ahhoz, hogy a magyar mezőgazdaság generációs megújulásának folyamata gördülékenyebbé váljon.

1.) Gazdaságok átadása

Az ágazat fiatal termelőinek zöme nem az ágazaton kívülről érkezik és új gazdaságot épít fel, hanem elsősorban működő gazdaságot vesz át. A gazdálkodók számának csökkenő tendenciáját sem fogják tudni megfordítani olyan intézkedések, amelyek kizárólag az új belépőkre koncentrálnak. A sikeres nemzedékváltás jelentős részben a gazdaságok minél hatékonyabb átadásán múlik. A hazai mezőgazdaság történelmi sajátosságainak eredményeként a rendszerváltáskor indult gazdaságok alapítóinak generációja nagyrészt most éri el azt az életkort, amikor természetes módon felmerül a gazdaság átadása a fiataloknak. Szerencsés esetben ez családon belül történik meg. A gazdaságon belüli nemzedékváltásnak ugyanakkor nincsenek meg a hazai hagyományai, bejáratott rendje. Emellett az érintettek részéről nem ritkán szemérmes hallgatás is körülveszi ezt a kérdést, kihívást. Mondhatjuk azt is, hogy az **ágazat most szembesül ezzel a kihívással ekkora mértékben először**.

A gazdaság átadás sok területet érint, de ezek alapvetően két csoportra oszthatók: az egyik a jogi-adminisztratív-adózási kérdések (pl. hatósági engedélyek átadása, öröklés, ajándékozás, illetékek, támogatott projektek átadása, stb...), a másik pedig a személyes oldal (átadó és átvevő eltérő szempontjai, jövőképe, testvérek, örökösársak hozzáállása, személyes motivációk, stb...).

A korábbi felmérés eredményei szerint a megkérdezett érintettek számára – saját megítélésük szerint – **a legnagyobb nehézséget az adminisztrációs feladatok jelentik a gazdaság átadásánál-átvételénél** (hatósági engedélyek módosítása, eszközök átírása, pályázatok, támogatások átadása-átvállalása). A legkevésbé nehezítő körülménynek a gazdaságot átvevő felkészületlenségét tartják.

Hatékony eszközök, amikkel segíteni lehetne a folyamatot:

- Az „**Agráröröklés**” átfogó szabályozásának megteremtése, a gazdaságnak, mint egységnek a kezelése.
- Átadás-átvétel, öröklés adminisztratív teendőihez **Gyakorlati Útmutatók** készítése (pl. adózási információs füzetek, örökösnek szóló tájékoztatók)
- **Jogszabály módosítások:** pl. Illetéktörvényben most is szerepel gazdaságátadási támogatás, pedig ez már több éve nem létezik
- A **generációk közti kommunikáció ösztönzése:** fórumok, rendezvények ahol ez a téma, tréningek, rákészülés, jó gyakorlatok és példák bemutatása
- A **téma napirenden tartása:** figyelem felhívása arra, hogy a gazdaság átadás-átvétel problematikája, illetve annak megoldása alapvetően meg fogja határozni az ágazat és az ágazati szereplők sorsát.

(Megj.: A gazdaságátadás felmérésünk szabadszavas megjegyzésekben szereplő válaszokat érdemes végigolvasni, ettől ugyan szubjektív lesz a megközelítés, de éppen ezért emberi.)

2.) Finanszírozás: támogatások és hitelezés

A mezőgazdasági tevékenység végzése kiemelkedően tőke- és beruházás igényes. Az induló, gazdaságot átvevő fiatalok számára az ehhez szükséges források jellemzően nem állnak rendelkezésre, ugyanakkor fontos lenne számukra, hogy hosszú távra meg tudják tervezni a fejlesztési folyamataikat, egymásra épülő beruházásokat tudjanak megvalósítani. Ehhez **kiszámítható finanszírozási környezet** szükséges.

A támogatási kereteket alapvetően az Unió források jelentik és fogják jelenteni 2020. után is, erre középtávon lehet alapozni. A közvetlen támogatásoknál szükségesnek tartjuk a **fiatal gazda kiegészítő támogatás** továbbvitelét, kibővítését (%-os mérték és korlát emelése).

A **vidékfejlesztési forrásoknál** továbbra is szükséges a többoldalú megközelítés: a gazdaság-indító tőketámogatáson túl a versenyképesség javítását célzó fejlesztési lehetőségekhez való hozzáférés biztosítása (a versenyképességet javító, tárgyi eszközökbe történő beruházási támogatások, innovatív technológiák alkalmazásának ösztönzése, környezetbarát, energiatakarékos beruházások preferálása) alapvető fontosságú a fiatal gazdálkodók számára, a diverzifikáció, a több lábon állás megteremtése, a mezőgazdaságon kívüli, alternatív jövedelemszerzési tevékenységek segítése mellett.

A **gazdaságátadások ösztönzését** szolgáló korábbi orientációs eszközök újragondolását tarjuk szükségesnek, akár hazai finanszírozási eszközökkel is kiegészítve vagy helyettesítve (pl. gazdálkodók korábbi nyugdíjazásának lehetősége).

Induló vállalkozások esetében legtöbbször a tőke- és fedezet-hiány, valamint a gazdálkodói múlt hiánya a hitelfelvétel akadálya. A mostani, beruházásoknak kedvező kamatkörnyezet hosszabb távon való fennmaradására nincs garancia, ezért egy fiatal gazdálkodóknak szóló speciális hazai hitelprogram (kamattámogatott hitel, komolyabb állami garanciavállalással) kidolgozása indokolt.

Összességében egy új típusú, de nem példa nélküli finanszírozási konstrukció kidolgozását érdemes megfontolni, ami a jelenleginél nagyobb finanszírozási keretet tudna biztosítani egy gazdaságot indító vagy átvevő fiatal számára.

(A májusi rendezvényen példaként hozták fel a '90-es évek végének hazai támogatását, ahol 50 milliós keretre lehetett pályázni (1/3 kamattámogatott hitel, 1/3 vissza nem térítendő támogatás, 1/3 önerő), amely összeg már alkalmas volt gazdasági tevékenység megalapozására.)

3.) Földügyi szabályozás

A fiatal gazdálkodók körében végzett korábbi felmérések egyértelműen alátámasztják, hogy a termelési eszközök közül a földhöz való hozzáférés jelenti a legnagyobb akadályt a fiatalok számára. Korlátos erőforrásról van szó, amelyet erős jogi szabályozás véd.

A több mint 4 éve bevezetett új földügyi szabályozás óta felgyűlt annyi gyakorlati tapasztalat, hogy érdemes lenne a szükséges korrekciókat, kiigazításokat számba venni (ld. 100 gazda-1 vélemény rendezvény összefoglaló 2-4. oldala).

Szükséges lenne a földügyi szabályozás újragondolása a fiatal gazdálkodók vonatkozásában (pl. elővásárlási és előhaszonbérleti rangsorban történő kedvezőbb preferencia a fiatal, gazdaságot átvevő gazdálkodók számára).

4.) Munkaerő, foglalkoztatás, pályaorientáció

A mezőgazdaságban, azon belül is különösen az állattenyésztésben és a kertészetben egyre égetőbb probléma a megfelelő munkaerő hiánya. Az ágazat már a pályaválasztás során sem eléggé vonzó, és sok a pályaelhagyó is.

Az ágazat presztízsének helyreállítását célzó **kommunikációs és pályaorientációs programok** biztató eredményeket mutatnak, ezért fontos lenne ezek összehangolt megvalósítása.

Az AGRYA korábbi kommunikációs kezdeményezései minimális forrásból és intézményes média támogatás nélkül is képesek voltak hatást elérni. Így ha a nemzedékváltás témájára fókuszáló, jellege miatt elsősorban közszolgálati rádió, televízió és erre épülő on-line kommunikáció indul, akkor annak érzékelhető hatása kell, hogy legyen.

Az agrár és nem agrár médiában a nemzedékváltás téma megjelenéséhez érdemes lenne egy önálló, pályázható kommunikációs alapot létrehozni. Ennek az alapnak a részét képezhetné egy kimondottan kis költségvetésű témához kapcsolódó rendezvények lebonyolítását támogató, átlátható módon, teljes nyilvánosság mellett működő pénzügyi alap.

A gyakorlati programok (nyári, őszi, tavaszi gyakorlatok), a duális képzés szélesebb körű alkalmazásával több lehetőség lenne kiválasztani a jövő munkavállalóit. A korszerű gépek, munkakörülmények hiteles és élményszerű bemutatásával közelebb lehetne hozni a munkavállalói igényeket a munkaadói elvárásokkal.

A vállalkozói készségek fejlesztését célzó programok jelentősen hozzá tudnának járulni az önálló vállalkozások indításához és sikeres működtetéséhez.

5.) Képzés, tanácsadás, tudás-átadás

A fiatal gazdaságvezetők között az átlagosnál magasabb a közép- és felsőfokú szakirányú végzettséggel rendelkezők aránya. Ugyanakkor életkori sajátosságukból adódóan piaci, vállalatvezetési tapasztalatok hiánya is jellemzi őket.

Az iskolarendszerű képzés számos területen nem képes a gyakorlati gazdálkodáshoz szükséges ismeretek átadására, illetve sok olyan ismeret van, ami csak a gyakorlatban, leginkább jól működő gazdaságok, gazdálkodók tudásának, gyakorlati tapasztalatának átadásával szerezhető meg hatékonyan. A fiatal gazdálkodók számára ezért különösen fontos **a gyakorlati tudás-átadási módszerekhez való hozzáférés.**

Ehhez néhány lehetséges eszköz:

- A fiatal gazdálkodók számára elérhető speciális, vállalkozásindítási és működtetési ismeretekre fókuszáló szaktanácsadási rendszer.
- „Tudás Csekk”: pl. a vidékfejlesztési forrásokhoz kapcsolódó 'voucher', amivel képzési, szaktanácsadási szolgáltatásokat tud igénybe venni a fiatal induló, vagy gazdaságot átvevő gazdálkodó.
- Farm Gyakornoki Program: A VP-ben először indult ilyen konstrukció. Az első időszak tapasztalatai alapján lehet értékelni és továbbvitelére, fejlesztésére javaslatot tenni.
- Hazai és külföldi szakmai utak, tapasztalatcserék.
- Inkubációs Program: Olyan, a gazdálkodói tevékenység indításában komplex segítséget nyújtó szolgáltató központok kialakítása, vagy meglévő infrastruktúrával rendelkező potenciális központok fejlesztése (pl. régióként), amelyek a fiatal gazdálkodókat segítik szakmai képzések biztosításával, üzleti tervezéssel, szaktanácsadással, bemutató üzemi programok, gyakornoki lehetőségek szervezésével.

6.) Együttműködések, érdekképviselet, a nemzedékváltás megjelenése az állami struktúrában

A nemzedékváltás ügyének súlyt adna, ha annak lennének egyértelmű, szervezeten is létező felelősei az állami struktúrákban. Így javasoljuk a következőket:

- Az Országgyűlés mezőgazdasági, vidékfejlesztési témában illetékes bizottságának legyen egy nemzedékváltással foglalkozó albizottsága.
- Az agrár és/vagy vidékfejlesztéssel foglalkozó minisztériumnak legyen külön szervezeti egysége, amely a nemzedékváltáshoz kapcsolódó feladatokat, koordinatív és döntés előkészítő munkát támogatja
- A „fiatal gazda” ügy fontosságát demonstrálja, ha pl. az ágazat valamennyi szereplőjét köztestületként tömörítő NAK is külön szervezeti egység keretében igyekszik megoldásokat keresni a generációs kihívásokra.
- Évente készüljön jelentés az Országgyűlés számára az agrár nemzedékváltással kapcsolatos helyzetről, eredményekről, kihívásokról.
- Az előbbieket túl mindenképpen szükséges támogatni a fiatal gazdálkodók önszerveződő közösségeit, szervezeteit.